

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.35 (3347) ●

● ЧАЦВЕР, 12 ВЕРАСНЯ, 2013

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Гран-пры 3-пад Гданьска
Заслужаны аматарскі калектыў Беларусі “Дударыкі” вярнуўся з Міжнароднага фальклорнага фесту з высокімі ўзнагародамі **Стар. 2**

Покліч продкаў
Пра тое, як жылі і жывуць нашы суродзічы ў беларускіх вёсках і гарадах на Цюменьшчыне **Стар. 3**

Калі душа душу чую
У нас з індусамі, сцвярджаюць даследчыкі, агульныя індаарыйскія родавыя карані **Стар. 4**

СВЯТА

Шануючы мову, шануем Айчыну

Больш за дзве тысячы прафесійных і самадзейных артыстаў, пісьменнікаў, дзеячаў культуры выступалі на шматлікіх пляцоўках у Быхаве, сталіцы юбілейнага, ХХ Дня беларускага пісьменства

Іван Яцкевец

Сталіца Дня штогод іншая. Адметнае свята, як і сучасныя беларускія Дажынкi, спалучае ў сабе як стабільнасць традыцыі, так і няспынны рух. Пошукі дасканаласці. Гэта нібы кнігі: падобныя па форме — а які розны змест! Знамянальна, што ўсё новыя месцы, гарады для ўрачыстасцяў з нагоды Дня беларускага пісьменства “адкрываюцца”, прыхарошваюцца штогод. Гэтак “дух ведаў” дабратворна ўплывае на рэальнае, камунальнае “быццё” беларускіх гарадоў. Цікавы аргумент у спрадвечную спрэчку філосафаў пра тое, што ж першаснае: быццё ці свядомасць? Шануючы мову, культуру Бацькаўшчыны — мы выбудоўваем годную, заможную, прыгожую

і стабільную яе будучыню. Для ведаў, кнігаў не было і быць не можа межаў на зямлі беларускай. Хоць, здаралася ў гісторыі, былі яны на вагу золата. І нават жыцця.

Кніга, разумнае друкаванае слова і цяпер у краіне ў пашане. “Свята беларускага пісьменства па драбніцах збірае лепшыя літаратурныя дасягненні кожнага рэгіёна Беларусі, — казала на прэс-канферэнцыі напярэдадні свята першы намеснік

міністра інфармацыі Лілія Ананіч. — Сёлета мы ні ў якім разе не зніжаем колькасныя і якасныя паказчыкі нацыянальнага кнігавыдання. Летась у нас было больш за 11 тысяч назваў

кніг і больш за 35 мільёнаў тыражу, за першае паўгоддзе 2013-га — пад шэсць тысяч назваў кніг, агульны тыраж перасягнуў 15 мільёнаў”.

У шэрагу яркіх, ключа-

Кампазіцыя “Баркулабаўскі летапіс”

вых падзей свята ў Быхаве — і прэзентацыя “Баркулабаўскага летапісу” ў двух тамах. Першы — факсімільнае выданне (усяго сто экзemplяраў), другі — даследаванні беларускіх вучоных: тыраж

Дзень беларускага пісьменства святкавалі ў Быхаве гожа і ўрачыста

у дзесяць разоў большы. У знакамітым летапісе адлюстраваны важны перыяд жыцця краіны, ён яскрава сведчыць пра магутныя карані беларускай дзяржаўнасці, беларускай мовы і культуры. У Быхаве ўшанавалі каштоўнасць і арыгінальнай кампазіцыяй “Баркулабаўскі летапіс”. У ёй скампанаваны як унікальны помнік беларускага пісьменства, так і абраз Божай Маці Баркалабаўскай.

Пра тое, што родная мова, пісьменства, вера і цяпер вызначаюць аснову духоўнага жыцця нацыі, засведчыла штогадовая Навукова-асветніцкая экспедыцыя “Дарога да святыняў”. Вернікі, дзеячы культуры, навукі, мастацтва пачалі шлях з Мінска і з жыватворным агнём ад Гроба Гасподняга прайшлі спачатку да вёскі Баркалабава Быхаўскага раёна, а потым былі ўдзельнікамі свята.

Расказаць пра ўсе колеры

свята, якое цэлы дзень вірвала больш як на дваццаці тэматычных пляцоўках — гэта як перачытаць усе кнігі з святочных экспазіцыій. Канцэрты, вернісажы мастакоў, тэматычныя выставы бібліятэк, народных майстроў... Найбольш людзей было на мясцовым стадыёне, дзе зманціравалі сцэну, партэр для дзвюх з паловай тысяч глядачоў. Там жа праходзілі ўрачыстае адкрыццё і закрыццё свята, ушаноўвалі пісьменнікаў-пераможцаў Усебеларускага конкурсу на лепшы літаратурны твор, выступалі сотні артыстаў. На стадыёне ладзіўся фест кніг і прэсы, прэзентаваліся СМІ і выдавецкія праекты, а прэзаікі, паэты, журналісты сустракаліся з чытачамі.

Шмат гасцей прыняў і рэканструаваны да свята Раённы цэнтр культуры. На будынку адкрылі памятную дошку з барэльефам ураджэнца Быхаўшчыны, вядомага журналіста і вучонага Барыса Стральцова. У РЦК прайшоў конкурс юных чы-

тальнікаў “Жывая класіка”, міжнародны круглы стол “Сутучка: мова і літаратура ў кантэксце гістарычна-культурнай спадчыны”, навукова-практычная канферэнцыя “Быхаўскія чытанні”, прэзентавалася выданне “Баркулабаўскі летапіс”.

Заглянуць у мінуўшчыну Быхава і яго ваколіц можна было на пляцоўцы “З крыніц гістарычнай спадчыны” паблізу синагогі ды Быхаўскага замка. Там ладзілася дзедз з удзелам творчых калектываў і акцёраў, круцілася “Кола гісторыі”, збіраў глядачоў рыцарскі фест. Права быць сталіцамі Свята ўжо мелі 17 гарадоў: Полацк, Тураў, Навагрудак, Нясвіж, Орша, Пінск, Заслаўе, Мсціслаў, Мір, Камянец, Паставы, Шклоў, Барысаў, Смагонь, Хойнікі, Ганцавічы, Глыбокае. Пад час свята закладзена алея гарадоў-сталіц Дня беларускага пісьменства. А пасля Быхава сталіцай Дня беларускага пісьменства стане Заслаўе: гораду ўжо і прададзена эстафета свята.

Юля, Таня ды Паліна

Мікалай Бойка

Беларуска-рускае трынарадзілася на фестывалі ў Анапе

Юныя артысткі Юля і Таня Галавенкі з Гродна, Паліна Бурцава з Самары былі ўдзельніцамі штогадовага фестывалю Саюзнай дзяржавы “Творчасць юных”. Такі форум праходзіць з 19 па 26 жніўня ў горадзе-курорце Анапе, гэта адзін з найбольш важных культурных праектаў Саюзнай дзяржавы. Дзеці з Расіі і Беларусі паказваюць свае таленты, знаёмяцца, адпачываюць. І знаходзяць новых сяброў.

Займацца музыкой, спевамі

Паліна пачала з першага класа, была лаўрэатам, заваёўвала нават Гран-пры ўсерасійскіх і міжнародных конкурсаў. Але памятае і сваю першую перамогу: у 2009-м у Самары стала лаўрэаткай пятага абласнога фестывалю-конкурсу мастацтваў “Беларусь — мая песня!”. Ірына Глуская, прэзідэнт суполкі “Руска-Беларускае Братэрства 2000”, якая штогод ладзіць фест, згадала, што яшчэ на адборачным этапе журы спадбаўся дзіўны голас Паліны. І з такой любоўю і шчырасцю выканала яна беларускую народную песню “Сеў камарык на дубочак”, што сумненняў не было: талент!

Любоў да беларускага і руска-

га мастацтва прывяла Паліну на фест Саюзнай дзяржавы, дзе яна пазнаёмілася і пасябрала з сёстрамі-блізнятамі з Гродна. Юля і Таня Галавенкі вучацца ў Гродзенскай дзіцячай школе мастацтваў імя Антонія Тызенгаўза, яшчэ займаюцца і вакалам у эстраднай студыі “Міленіум” у гарадскім Цэнтры культуры. “Дзяўчынкі так пасябралі, што развіталіся са слязьмі, — усхвалявана гаворыць Ігар Геннадзевіч, тата Паліны. — Арганізатары прапанавалі бліжэй да канца фесту падрыхтаваць нумар сумесна з беларускімі ўдзельнікамі, і мы ўжо ведалі, што хочам паказаць. Вакалісткі стварылі тры, душэўна

Такое прыгожае трына!

спявалі песню “Дзве сястры — Беларусь і Расія”. Атрымалася вельмі ўдала, сяброўкам выпаў гонар і адкрываць заключны канцэрт.

Паліна Бурцава ахвотна расказвае, што Юля і Таня незвычайна таленавітыя: спяваюць, прафесійна

граюць на гітарах. “Мы сябралі сем’ямі, разам праводзілі вольны час, — цёпла згадвае яна Анапу. — У Дзень нараджэння майго таты дзяўчынкі падрыхтавалі яму незвычайны музычны падарунак: сыгралі сваю “фішку”, мелодыю “Марыё” ў чатыры рукі на адной гітары!” Мама Паліны, Ірына Віктараўна, рада, што ў самарскай спявачкі ўжо ёсць запрашэнне ад беларускіх ўдзельнікаў фестывалю прыехаць у Беларусь. Магчыма, запрасіць і таленавітых дзяўчынак з Гродна ў Самару, на штогадовы абласны беларускі фестывалі мастацтваў “Адзінства” і “Беларусь — мая песня!”.

КРЫНІЦЫ НАРОДНЫЯ

Гран-пры 3-пад Гданьска

Заслужаны аматарскі калектыў Беларусі “Дударыкі” вярнуўся з Міжнароднага фальклорнага фэсту, які ладзіцца ў Польшчы, з высокімі ўзнагародамі

Іван Ждановіч

Музыка Дмітрый Ровенскі, кіраўнік гурта, яшчэ з Польшчы падзяліўся радаснай навіной: “У нас Гран-пры!”. А калі самадзейныя артысты з 14-й мінскай гімназіі перад Днём ведаў вярнуліся з-пад Гданьска, раскажаў цікавы эпізод пра “сілу думкі і слова”. Аказваецца, польскія сябры з фонду “Цэнтр дыялогу культур імя Якуба Коласа” (Fundacja “Centrum Dialogu Kultur” im. Jakuba Kołosa) ужо не першы раз запрашалі адметны, любімы імі гурт на свае імпрэзы, канцэрты Міжнароднага фэсту фальклору “Бацькоўская вёска” (Światowy Festiwal Folkloru „Fathers’ Village”), які праводзіцца амаль дваццаць гадоў. “Фэст, дарэчы, доўжыцца некалькі месяцаў, з 15 мая па 15 верасня там заезды на курорт, дзе ўсё праходзіць, і збірае гурты з усяго свету. Мы прыехалі позна ўвечар пасяляцца пад Гданьск, у мястэчка Асіна, дзе на беразе возера размешчаны курорт “Сонечная паляна” (Słoneczna Polana), а нам кажуць: сёлета яшчэ ніхто Гран-

пры не ўзяў... — згадвае Дзмітрый Дзмітрыевіч. — А я адразу: то нам будзе! З такім настроем і выступалі. Паказалі сябе найлепшым чынам, а вынікі конкурсу журы аб’яўляе — у нас Гран-пры! Вельмі рады ўсе былі. Нам уручылі дыпломы, залатыя кубкі, добрую фота- і відэаапаратуру. І мне яшчэ вельмі прыемна, што беларуская песня, музыка ў такой высокай чане на прэстыжным фэсце”.

Сёлета на фэсце выступала ня мала гуртоў польскіх, з краін амерыканскага кантынента, з Турцыі, Ірана... Дарэчы, былі запрошаны на “Сонечную паляну” яшчэ гурты “Пінскія зоры” і “Калыханка” з Міханавіч, з-пад Мінска. А “Дударыкі” акрамя таго, што далі тры свае канцэрты па паўтары гадзіны, удзельнічалі ў гала-канцэрце ў Гданьску, пабывалі на экскурсіі ў Торуні, адпачывалі ў аква-парку Сопата, ігралі і спявалі на польскіх Дажынках ды іншых імпрэзах. За тое — іх вялікая ўдзячнасць дырэктару курорта Марыяну Казлоўскаму, заснавальнікам фонду “Цэнтр дыялогу культур імя Яку-

Юныя музыканткі гурта “Дударыкі” на рэпетыцыі

ба Коласа” Яніне Франсуазе Быдолэк-Пэйнот (Bydolek-Reynot) і яе мужу, а таксама прэзідэнту фэсту Яраславу Выгнанскаму і яго намесніку Міхалу Пільху.

Дарэчы, а чаму гэта польскі Цэнтр дыялогу культур носіць імя нашага знакамітага класіка? “Калі ў 2011-м ладзілі мы экспазіцыю, прысвечаную Якубу Коласу, у Хэлмна пад Гданьскам, у Музеі зямлі Хэлмскай, да нас падышоў адзін цікавы чалавек, — згадвае дырэктар Коласаўскага музея Зі-

наіда Камароўская. — Ён раскажаў: у Хэлмне ёсць фонд, заснаваны ў 2009 годзе ягонаю жонкай для міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне культуры, адукацыі і абароны еўрапейскай культурнай спадчыны. Я спытала: а чаму фонд носіць імя Якуба Коласа? Аказваецца, ім з жонкай трапіла неяк коласаўская паэма “Новая зямля”, выдадзеная на трох мовах, і яны, чытаючы яе, былі настолькі ўражаныя творам, што і назвалі свой фонд імем беларускага Песняра”.

РАЗАМ

Дапаможам нашым суродзічам

У башкірскім сяле Балтыка згарэў беларускі гістарычна-культурны цэнтр. Беларускія вучоныя гатовы дапамагчы суродзічам яго аднавіць.

Хоць займаюся праблемамі беларускай дыяспары даўно, аднак асабліва не акцэнтаваў увагу на тым, што ў сяле Балтыка Іглінскага раёна Башкірыі, дзе жывуць нашчадкі перасяленцаў сталыпінскай пары, створаны Беларускі гістарычна-культурны цэнтр, а пры ім, на другім паверсе Дома культуры, быў і гістарычна-этнаграфічны музей. Нядаўна даведаўся з газеты “Саюз. Беларусь Расія”, што ў Башкірыі агонь знішчыў яго экспазіцыю. Ацалелі толькі кнігі ў асобна размешчанай бібліятэцы ды альбом з фатаграфіямі ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, якія вярнуліся з перамогай у сяло. Пажарнікам удалося адваяваць у агню першы паверх. Па іх меркаванні, у пажары вінавата маланка.

Наша дапамога жыхарам башкірскага сяла вельмі патрэбна, бо, як піша расійскай журналістка Тамара Перасыпкіна, “Балтыка асірацела, інакш і не скажаш (...) тут размяшчалася вельмі багатая нацыянальная экспазіцыя. Яе збіралі па драбніцах з 2006 года. Менавіта ў Балтыцы — сяле, дзе большую частку насельніцтва складаюць беларусы. Да таго, як трапіць у музей, экспанаты захоўваліся ў дамах балтыйцаў ды іншых беларускіх сямей, што жы-

вуць у рэспубліцы, і беражліва перадаваліся з пакалення ў пакаленне. Гэта, напрыклад, старадаўнія кнігі, прывезеныя з гістарычнай радзімы на башкірскую зямлю першымі заходнімі перасяленцамі, фатаграфіі, лісты далёкіх, у тым ліку ваенных гадоў, разнастайныя прадметы побыту, сярод якіх былі і сапраўдная беларуская калыска, і дзейсны ткацкі станок, і яшчэ вельмі многа драгіх памяці рэчаў. Цяпер яны засталіся толькі на здымках”. Загадчыца цэнтра Ксенія Комлева расказала, што напярэдадні пажару прынеслі ў музей “некалькі старадаўніх ручнікоў ручной вышыўкі”. Паводле падлікаў, шкода ад пажару — некалькі дзясяткаў мільёнаў расійскіх рублёў, і грошай на аднаўленне будынка ў бюджэце няма.

І ўсё ж балтыйцы не губляюць аптымізму. Спадзяюцца сабраць новую экспазіцыю, бо ў куфарках мясцовых беларусаў яшчэ сёе-тое засталася. Дапамагчы балтыйцам у іх бядзе паабяцаў кіраўнік аддзялення пасольства Беларусі ва Ўфе Васіль Новак.

Дапамогі ў такой бядзе не можа быць замнога. Таму ад імя сяброў з Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, калегаў па Інстытуце культуры Беларусі, дзе я цяпер працую, асмелюся абвясціць збор экспанатаў і сродкаў для адраджэння беларускага гістарычна-этнаграфічнага музея ў Балтыцы. Мяркую, і музей, у тым ліку экспазіцыя “Беларусы ў свеце”, якая дзейнічае ў нашым інстытуце, падзельца дублікатамі сваіх артэфактаў і выданняў. Зборам іх маглі б заняцца, на мой погляд, таварыствы “Радзіма” і “Бацькаўшчына”.

Ад імя МАБ і я перадаю два экзemplяры, для музея і бібліятэкі, саліднага і рэдкага ўжо выдання “Альфуркан татарскі: Каран-тэфсір татараў Вялікага Княства Літоўскага”. Падрыхтавана яно швейцарскім беларусістам Полем Сутэрам і выдадзена яго коштам па-нямецку ў Кельне-Веймары-Вене ў 2003-м. Потым за тых ж сродкі стараннямі майго земляка з Астравецкага раёна Алега Герта перавыдадзена ў 2009-м у беларускім перакладзе. Хаця слова “пераклад” тут аднос-

нае: каран-тэфсір (гэта значыць, каран з тлумачэннямі) пісаўся ў ВКЛ арабскімі пісьмёнамі, але на дзівосна чыстай (і лексічна, і фанетычна) старабеларускай мове. Нашы князі ад Альгерда да Вітаўта, узяўшы ў час войнаў крымскіх татараў у палон, не ператваралі іх у рабоў, а надзялялі зямлём, дазволена ім было і жаніцца з протабеларускамі. І вось тыя, пануючы ў сям’і, доме, паволі рабілі сваю родную мову пануючай і ў рэлігійнай сферы існавання мужа мусульманіна. У выніку ўзнікла дзівосная з’ява: так званыя “алькітабы”, ці беларуска-арабскія кнігі. Яскравы прыклад мірнага суіснавання татараў і беларусаў здзіўляў іншаземцаў яшчэ ў часы ВКЛ.

Мне ж помніцца канферэнцыя ЮНЕСКА ў Парыжы, якая арганізавалася магаметанскім Іранам. “Цяпер мы разумеем, — гаварылі мне ўдзельнікі абмеркавання праблемы “Усход-Заход”, — чаму ў Беларусі існуе такая ўзаемная памяркоўнасць у дачыненнях татараў і беларусаў, чаму такое суіснаванне выключае тэрарызм”.

Спадзяюся, два экзemplяры кнігі (адзін ад МАБа, другі ад мяне асабіста) трапяць у Балтыку, дзе, безумоўна, жывуць і башкіры-мусульмане, існуюць змяшаныя шлобы. Думаю, кнігі знойдуць там сваіх зацікаўленых чытачоў.

Адам Мальдзіс, ганаровы старшыня ГА “МАБ”

ВЕСТКИ

Працы хопіць усім

У Беларусі разгледзяць анкеты з просьбай аб працаўладкаванні на БелАЭС, што паступілі ад супрацоўнікаў былой Ігналінскай атамнай электрастанцыі

“У Беларусь перададзена амаль 200 анкет ад былых супрацоўнікаў Ігналінскай АЭС, — паведаміў пад час грамадскіх слуханняў у Астравіцы намеснік міністра энергетыкі Міхаіл Міхадзюк. — З імі мы будзем працаваць. У бліжэйшы час пачнём набор эксплуатацыйнага персаналу для БелАЭС і па меры неабходнасці будзем разглядаць прапановы, якія паступаюць. Як вы ўсе разумееце, у выпадку з атамнай станцыяй работа з кадрамі і персаналам патрабуе асаблівай пільнасці”.

Па словах Міхаіла Міхадзюка, беларускаму боку паступіла прапанова ад адной з літоўскіх будаўнічых кампаній, якая выказала жаданне паўдзельнічаць у будаўніцтве БелАЭС. Беларусь прапанавала кампаніі ўдзельнічаць у будаўніцтве інфраструктуры для АЭС на ўмовах субпадраду: “Мы прапанавалі той літоўскай кампаніі працаваць не толькі ў Астравіцы, але таксама ў Мінску і ў Беларусі ў цэлым. Дарэчы, мы гатовы разгледзець прапанову літоўскіх будаўнікоў і перадаць яе ў Мінбудархітэктуры Беларусі, а таксама ў іншыя дзяржорганы”.

Шэсць стагоддзяў згоды

Таццяна Паляжай

Выстава “Родам з мястэчка” адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі

Экспазіцыя прысвечана юбілейным датам знакамітых ураджэнцаў Беларусі, вядомых палітычных дзеячаў Дзяржавы Ізраіль, лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі міру: 90-годдзю дзеючага прэзідэнта Ізраіля Шымона Перэса і сотым угодкам былога прэм’ер-міністра краіны Менахема Бегіна.

Местачковыя музыкі

У цырымоніі адкрыцця выставы прыняў удзел намеснік міністра замежных спраў Беларусі Валянцін Рыбакоў. У сваім выступленні ён адзначыў, што гісторыя добрасуседскіх адносін беларусаў і яўрэяў налічвае ўжо шэсць стагоддзяў. Паводле яго слоў, цяпер у Ізраілі жыве больш за сто тысяч выхадцаў з Беларусі, што, безумоўна, садзейнічае пашырэнню супрацоўніцтва дзвюх краін у розных сферах.

У экспазіцыі прадстаўлена 50 твораў жывапісу і графікі з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея.

ТРАДЫЦЫ

Шокліч продкаў

Пра тое, як жылі і жывуць нашы суродзічы ў беларускіх вёсках і гарадах на Цюменьшчыне

Газета “Голас Радзімы” ўжо расказвала сёлага пра беларускае Купалле ў вёсцы Ермакі Вікулаўскага раёна Цюменьшчыны (гл.: “Як у родным краі”, №28 (3340), 25 ліпеня). Там многія народныя святы адзначаюцца ў ладзе з традыцыямі, якія прывезлі ў Сібір перасяленцы-самаходы з Беларусі ў канцы XIX стагоддзя. Тады ж, на Купалле, цёпла сустрэла гасцей з Цюмені, а гэта былі ў асноўным прадстаўнікі суполкі “Беларусь”, Надзея Вычужаніна, кіраўнік Ермакоўскага Дома культуры і народнага фальклорнага гурта “Россияночка”. Мы паабяцалі чытачам, што раскажам і гісторыю беларускіх сёл Ермакі ды Асінаўка, запісаную са слоў Надзеі, якая і сама родам з тых беларусаў-самаходаў. Трымаем слова!

Што такое “ісці ў сугляды”?

Сярод прышлых людзей у Заходняй Сібіры найбольш было выхадцаў з беларускіх губерняў: Магілёўскай, Віцебскай, Гомельскай ды Мінскай. Яны, расказваюць старажылы, былі больш пісьменныя і карысталіся аўтарытэтам сярод мясцовых жыхароў: татароў і вагулаў. Перасяленцы ў гады Сталыпінскай рэформы, на пачатку XX стагоддзя, усё прыбывалі, і ў Вікулаўскім рэгіёне з’явіліся такія вёскі, як Ермакі, Асінаўка, Ялоўка, Бярозаўка ды многія іншыя.

Спачатку ў Сібір сяляне-беларусы адпраўлялі сваіх “разведчыкаў”, пра іх казалі, што яны “пайшлі ў сугляды” — гэта значыць, на аглядзіны. Ну вядома ж: трэба было, як кажуць, сем разоў адмераць, перш чым рашыцца на такі круты паварот лёсу. Калі суглядчыкі вярталіся, усё расказвалі землякам — тады ўжо, усё ўзважыўшы, самыя смелыя рашаліся на групавыя самавольныя пераезды.

Паводле ўспамінаў старажылаў, у Ермакоў пачыналася ўсё так. Перасяленцы Пракоп Крупнік ды Еўдакім Мельнікаў з Рагачова (цяпер горад, раённы цэнтр у Гомельскай вобласці, каля 35 тысяч жыхароў. — Рэд.) абралі гэтае ўзвышша паміж густых лясоў. Дзе адчулі цяпло, там, значыць, хаце і быць. Заклалі спачатку пляч хатаў, а праз год з вёсак Пагінь (можа: Рагінь? Такая назва сустракаецца ў дакументах пазамінулага стагоддзя. — Рэд.) і Бушаўка Рагачоўскага павета Гомельскай губерні прывезлі з сабой 20 сем’яў. Вуліцам вясковым давалі “свае” назвы, у сямейных альбомах захоўвалі старадаўнія фатаграфіі дзядоў. І кожны з перасяленцаў так марыў, часам і недасяжна, яшчэ хоць раз у жыцці пабачыць зямлю родную, Беларусь.

Доўгі час на Цюменьшчыне шанаваліся прадаўні беларускі звычай: будаваць хаты талакой, дапамагаючы адзін другому. Вяслелі ды хрэсьбіны ў Ермаках і па гэты час спраўляюць па-беларуску. Захавалі мясцовыя жыхары і сваю асаблівую гаворку. Як казалі адна чалдонка (а рускія-чалдоны прыплылі ў Ермакі па рацэ): “Столько лет беларусы в

Сибири живут, а “лук” всё равно цыбуляй называют, “свеклу” — буряком, а “кувшин” — крынкай”.

Святлана Фёдарова, удзельніца ансамбля “Лянок” з Цюмені, распавяла: “Зайшлі мы ў двор да старэнькай бабулі, ёй гадоў з 80, а там — кадушкі стаяць, матыка. І ў сенцах пах паранай бульбы: ну як у маёй бабулі ў беларускай вёсцы! І глядзіць гэтая бабулька на нас гэтак жа ўважліва, называе нас “дзетачкі”, кажа: “Праходзьце, калі ласка, у хату!”. І заспявала нам, як папрасілі, такім тоненькім галасочкам — так, як яе навучылі некалі бацькі. А песні ўсё сумныя, бо тужылі яны па сваёй далёкай Бацькаўшчыне. Хто бываў на Магілёўшчыне,

У купальскую пару на вуліцы ў Ермаках

то ведае: калі з Магілёва едзеш, то Баркалабава праязджаеш, Боўкі, Быхаў... Дык вось, я даведлася, што менавіта з тых месцаў беларускіх цюменьскія самаходы сюды і прыйшлі. Атрымліваецца, што ў Ермаках і ў мяне ёсць радня з тых даўніх часоў, бо сама ж я родам з Быхава. А можа, хто з сучасных жыхароў тых беларускіх мясцін хацеў бы знайсці сваіх родных у нашых сібірскіх вёсках? То звяртайцеся — дапаможам па-зямляцку!”

Беларускія вёскі — упрыгажэнне Сібіры

Як уладкоўваліся раней на новым месцы перасяленцы з Беларусі? “Атрымлівалі самаходы не лепшыя землі, — працягвала размову Надзея Вычужаніна, — Даставаліся ім надзелы ў аддаленых багністых месцах, дзе не ступала нага чалавека, дзе процьма камяроў, гнюса і авадоў. А трэба ж было неяк прывыкаць да новага клімату, да іншага жыццёвага ўкладу. Але з часам беларускія вёскі сталі ўпрыгажэннем Сібіры. Беларусы прывезлі з сабой новыя прылады працы: сохі, ачучнікі для бульбы, бароны плецення, кіркі-матыкі, а таксама прылады для вырабу скур і аўчыны, кавальскія і сталярныя інструменты, новае насенне лёну... Займаліся так званым бульбяным вінакурэннем, трымалі свае пасекі-пчалнікі, пазней нават былі курсы па льнаводстве і пчалярстве”.

Вырошчвалі нашы продкі ў Сібіры бульбу, жыта і пшаніцу, спраўна плялі лапці ды кошыкі. Беларусы мелі досвед будаўніцтва каналаў і шлюзаў, а як рыбаловы выкарыстоўвалі не бачаныя тут раней снасці: вуду для зімовай лоўлі, рагульку, астрогу, брэдзень (яго яшчэ называюць крыга) ды

іншыя. Мелі і навукі палявання, якія асвоілі яшчэ ў XV стагоддзі. У іх былі паляўнічыя сумкі з сігнальнымі рогам ды кашалём з бяросты, фіцільныя альбо крэмневыя стрэльбы, так званыя талеркавыя пасткі, а таксама пасткі-самаловы, розныя сілкі для лоўлі рабчыкаў, зайцоў і нават лася. Там, дзе жылі беларусы, квітнела хатняе ткацтва, вядома ж, з захаваннем традыцыйных арнаментаў на вырабах. Хаты беларускіх вясцоўцаў стаялі ўсе моцныя, дагледжаныя, прыгожыя.

Што яшчэ згадваюць цюменьскія беларусы? “Доўгімі зімовымі вечарамі збіраліся вясцоўцы ў адной з хат і спявалі старадаўнія песні, прычым захоўваючы шмат-

галоссе, — расказала Надзея Іванаўна. — Тыя песні цяпер спяваем і мы, ужо праўнучкі беларускіх сялян-перасяленак. У нас па гэты час захаваліся многія беларускія звычай, а ў музеі выстаўляем экспазіцыі беларускіх касцюмаў, вышыўкі, рознае хатняе начынне. Сёння ў нас у Ермаках створаны ўсе ўмовы для творчасці, ёсць музычныя інструменты, касцюмы для ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці, але галоўнае — жаданне зберагаць даўніну ёсць... Летась да нас з Мінска прыежджалі госці, значыць, тое, што мы робім, цікава і ў Беларусі. Жывём мы сумленна, ганарымся сваёй гістарычнай радзімай — ну і яна можа ганарыцца намі!”

“Прыходзьце на Свячу к Івану-багачу!”

Паводле мясцовага падання, першыя дамы суседняй з Ермакамі вёскі самаходы з Магілёўскай губерні будавалі з асіны: шкада, казалі, было сечы “чырвоны лес”. Таму так і вёску назвалі: Асінаўка. З тых даўніх гадоў там захаваліся ўнікальны звычай пераносіць на Каляды з хаты ў хату абраз “Уваскрасенне Хрыстова”, які называюць “Свячой”. Лічыцца, што для захавальнікаў абраза год будзе шчаслівым, а іх дом становіцца своеасаблівай царквой, куды можна прыходзіць з малітвамі ды просьбамі да Бога. Прыносяць і “чыншы” — дары, на якія гаспадар купляе свечкі ды частуе гасцей.

Перанос іконы праходзіць вельмі ўрачыста. На Куццю спяваюцца малітвы, раніцай ад адной хаты да другой высцілаюць шырокую дарожку з саломы. Выносяць абраз мужчыны, наперадзе ідзе гаспадыня з хлебам-соллю. Усе прысутныя становяцца на калені. У двары, што

Беларуская экзотыка на сібірскім падвор’і

прымае ікону, святыню ўжо сустракаюць новыя гаспадары ды ставяць яе на покуць, у чырвоны кут.

Да рэвалюцыі гэтая ікона знаходзілася ў Ермакоўскай Мікольскай царкве: яе прывезлі з сабой з Беларусі самаходы. Калі ж царкву разбурылі, святыню хавалі ў свіраных ды ўпотаі пераносілі з хаты ў хату. За ўсю гісторыю вёскі, кажуць, толькі ў гады Вялікай Айчыннай вайны абрад гэты не здзяйсняўся.

Адкуль такія звычай? Ёсць звесткі, што ў Магілёўскай губерні “Свячой” называлі абразы, якім пакланяліся ўсе жыхары вёскі. Падобны абрад, кажуць, захаваліся ў вёсцы Басценавічы Магілёўскай вобласці. Там 17 снежня, да дня Вялікапакутніцы Варвары, таксама пераносяць абраз і называюць свята “Варварынская Свяча”. Ці так гэта? Спадзяемся, пра тое нам раскажуць беларускія культуролагі.

Існаваў у Асінаўцы яшчэ адзін абрад. У перыяд доўгай засухі бабулькі рабілі такую замову: за адзін дзень ткалі абыдзёнік — ручнік да 3-х метраў у даўжыню. Потым ставілі на поле ля рэчкі стол, а на

Родны кут у Сібіры

яго — іконы і хлеб-соль. Чыталі малітвы ды з хрэсным ходам абыходзілі вёску, акраплялі вадой пасевы. А затым тапілі абыдзёнік у рацэ. І ноччу, паводле законаў народнай магіі, пачынаўся дождж...

Уклад беларусаў у Сібір, ці Інтэграцыя працягваецца

Жыццё не стаіць на месцы, і беларусы ў Сібіры жывуць таксама ў нагу з часам. Цяпер з розных крыніц можна даведацца, што беларусы ўнеслі значны ўклад у асветненне Сібіры і ў больш познія часы. З Беларусі ў наш рэгіён прыехала шмат кваліфікаваных рабочых, механізатараў, спецыялістаў. За савецкім часам 75 беларускіх прадпрыемстваў супрацоўнічалі з Сібір’ю і Алтаем, укараняючы там перадавую агра-тэхніку, ветэрынарыю, наватарскія метады ўборкі ўраджаю. Сярод прадпрыемстваў,

якія адгужалі сюды сваю прадукцыю, былі Гомельскі завод сельскагаспадарчых машын, Мінскі аўтазавод і многія іншыя.

Беларусы прымалі ўдзел у будаўніцтве электрастанцый на Обі і Енісеі, а нафтавікі з Палесся першымі пачалі выкарыстоўваць вахтавыя і экспедыцыйныя метады працы на сібірскіх радовішчах. У Ніжневартаўску, напрыклад, было створана беларускае ўпраўленне свідравых работ аб’яднання “Беларусьнафта”. Заказы для нафтавікоў Заходняй Сібіры выконвалі Бабруйскае машынабудаўнічы і Мінскі электратэхнічныя заводы, Мінскі падшыпнікавы, Лідскі лакафарбавы, Магілёўскі “Будмаш”... Светлагорскае ўпраўленне свідравых работ пастаўляла свідравыя трубы. З Ліды, Баранавіч, Маладзечна, Оршы завозілі жалезабетонныя вырабы, з Гомеля — зборна-шчытавыя домікі. Дзякуючы такой дружнай талаце за кароткі тэрмін Цюменьская вобласць і стала вядучай нафтагазздабыўнай базай вялікай краіны.

Можна згадаць і такія паказальныя факты. Калі ў сібірскім рэгіёне не хапала жылых дамоў і аўтадарог — быў утвораны трэст “Белнафтадарбуд”. У балотах ды непраходных лясах пачалі ўладкоўвацца базы па рамонце машын і захоўванні грузаў, узводзілі жылыя і адміністрацыйныя памяшканні, будавалі цэлыя новыя гарады і дарогі. Тыя аб’екты станавіліся падшэфнымі будоўлямі Беларусі. Самалётамі дастаўлялі прадукты харчавання. Беларускі “Будтрэст №37” тады ўзвёў цудоўны горад Лангепас і некалькі вахтавых пасёлкаў: Брэсці, Мінскі, Дняпроўскі. Вядомы цяпер горад Губкінскі ў 1986-м быў заснаваны беларускім камсамольскім будатрадам. Многія беларусы, дарэчы, і засталіся там жыць, а мэрам горада неаднаразова абіраўся і застаецца Валерый Лебядзевіч, камісар атрада першапраходцаў. Удзельнічалі нашы і ў будаўніцтве чыгуначнай магістралі “Цюмень — Ніжневартаўск — Сургут — Урэнгой”. Ветэраны тых будоўляў згадваюць, як працавалі ў складаных умовах: узімку маразы за 50 градусаў, у цёплую пару года — гразкія балоты, камары ды гнюс, непраходная тайга. Але людзі ведалі: іх праца вельмі патрэбная. І цяпер беларусаў Цюмені радуе, што інтэграцыйныя працэсы паміж Цюменьскай вобласцю і Беларуссю не спыняюцца, а традыцыйная дружба і ўзаемадапамогі паміж народамі толькі ўмацоўваюцца.

Людміла Бакланова, г. Цюмень

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Калі душа душу чуе

Не толькі экзотыка, помнікі старажытнай гісторыі, культуры Індыі робяць яе прыцягальнай для беларусаў. У нас з індусамі, сцвярджаюць даследчыкі, агульнае як слова “веды”, так і родавыя індаарыйскія карані.

Рыгор Арэшка

Пра духоўную роднасць народаў гаварылася на цырымоніі адкрыцця Індыйскага інфармацыйнага і каардынацыйнага цэнтра па навукова-тэхнічным супрацоўніцтве. Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Індыі ў Рэспубліцы Беларусь Манодж Кумар Бхарці, а таксама старшыня Дзяржкамітэта па навуцы і тэхналогіях Ігар Войтаў засяродзілі ўвагу і на тым, у якіх сферах эканомікі, навукі супрацоўніцтва паміж краінамі развіаецца і можа быць найбольш плённым. “Сённяшняе мерапрыемства яшчэ раз сведчыць пра жаданне беларускага народа

даведацца больш пра дасягненні культуры, навукі і тэхнікі Індыі, што паслужыць узаемаўзбагачэнню нашых краін”, — падкрэсліў Ігар Войтаў. Адначасова ў РНТБ прэзентавалася база дадзеных “Індыя. Інфармацыйныя рэсурсы Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі” — яе, дарэчы, цяпер можна пабачыць на сайце бібліятэкі ў раздзеле “Беларуска-Індыйскі цэнтр”.

Пра роднасць духоўную беларусаў ды індусаў можа шмат раскажаць Алена Сіпач, мастацкі кіраўнік гурта індыйскага танца “Сапна”, ці “Мара” ў перакладзе з хіндзі. Любоў беларускі да экзатычнай краіны, цікавасць да яе

культуры абудзілі ў душы індыйскія фільмы. Дарэчы, любіў іх глядзець і тата дзяўчынікі. Алена пачала займацца ў школе індыйскага танца, а ў 2002-м стварыла свой гурт, у 2003-м быў яго першы канцэрт. Сярод прыхільнікаў творчасці “беларускіх індусаў” аказаўся ўвесь склад Пасольства Індыі ў Беларусі, і ў хуткім часе Алена, якая ўжо валодае мовай хіндзі, паехала на тры гады на стажыроўку ў Нью-Дэлі, у Інстытут класічнага танца “Катхак”. У 2007-м Алена вярнулася дадому, працуе з ансамблем на базе Палаца культуры прафсаюзаў. У гурце шмат шчырых прыхільнікаў індыйскай культуры розных уз-

растаў, “Сапна” шмат выступае ў Беларусі і за межамі. Ансамбль не раз быў лаўрэатам Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур.

Выступаючы на ўрачыстасці, Пасол Індыі заўважыў: у яго краіне шмат кантрастаў, розны ўровень жыцця людзей — аднак ёй удаецца захоўваць сацыяльную стабільнасць. Той досвед можа быць цікавым для іншых. Пафіласофска разважыў ён і пра тое, што цяжкасці на шляху краіны, чалавека заканамерныя. Толькі праз іх ідзе развіццё. Па сутнасці, такая жыццёвая пазіцыя блізкая і беларусам. А калі ўлічыць, што і ў мове беларускай шмат словаў, су-

гучных з санскрытам (напрыклад: веды), то становіцца зразумелым, чаму беларускія кантакты з Індыяй у розных сферах дынамічна развіваюцца. Пэўна, душы ў нас родныя...

Пасольства Індыі падарыла Беларусі шэраг цікавых кніг пра краіну, яны прадстаўлены на спецыяльным стэндзе, працуе фотавыстава “Беларусь — наш агульны дом: Індыя і Беларусь”. Дарэчы, на ўзор “Беларуска-Індыйскага цэнтра” будзе створана і адпаведная ўстанова ў Індыі: дамоўленасць аб тым дасягнута пад час мінулагадняга візіту ў дружалюбную краіну Прэм’ер-міністра Беларусі Міхаіла Мясніковіча.

Пасол Індыі ў Беларусі Манодж Кумар Бхарці ў Беларуска-Індыйскім цэнтры

КРАТЫЙ

Народны аўто ад Сяргея Латышава

Іна Ганчаровіч

Інжынер з Мінска і яго каманда прапануюць не толькі катацца без паліва, але і атрымліваць энергію... з аўтамабіляў

Сяргей Латышаў — аўтар дзясяткаў вынаходак, мноства наватарскіх ідэй і ноўхаў. Кола інтарэсаў і творчы патэнцыял у інжынера вельмі шырокі: ён прыдумаў, як ратаваць фарэль ад спёкі, ачысціць ад узбуджальнікаў хвароб Нарач, павялічыць тэрмін захоўвання напоя без вуглекіслата, пайлікі... для вінаградных слімакоў, аўтаномны асвятляльны ліхтар з ветрагенератарам. Цікавае вынаходства і эка-аўтамабіль, ці “У-мабіль”, які працуе на сіснутым паветры і пры тым сам вырабляе электраэнергію.

Ідэя такая: аўто прыводзіцца ў рух сіснутым паветрам, якое разганяе электрагенератар. І распрацаваны беларускімі навукоўцамі балон з камбінаванага вугляпластыку здольны захоўваць 80 літраў паветра пад ціскам да 700 атмасфер: у два

Вынаходнік Сяргей Латышаў

разы больш, чым сталёвы. У працэсе язды помпа гоніць паветра ў балоны, не надта страчваючы ў магутнасці. “Важнейшае адрозненне машыны ад створаных раней карэйцамі паветрамабіляў: яна прыводзіцца ў рух сіснутым паветрам, якое разганяе электрагенератар, — удакладняе вынаходнік. — Праездзілі вы гадзіну за рулём — і выпрацавалі мінімум дзесяць кілават энергіі. Дастаткова абсталяваць сістэму прыёму лішкаў, і за некалькі хвілін акумулятары аддадуць электраэнергію ў сетку. Чым хутчэй едзе электрапнеўмабіль, тым больш ім выпрацоўваецца

электраэнергія. А паветра ідзе скрозь фільтры, ачышчаецца — і няма ўвогуле шкодных выкідаў.” Разлікі вынаходніка такія: калі ў краіне будзе выкарыстоўвацца два мільёны падобных машын, то кожны суткі ў электрасетку пачне паступаць 10 гігават электрычнасці. Па словах вынаходніка, цана новага аўто будзе каля 40-50 тысяч долараў, але за кошт вялікай эканоміі на паліве ён акупіцца за 4-5 гадоў.

Цяпер Беларусь — самая забяспечаная па аўтамабілях сярод краін СНД: 261 легкавік на тысячу жыхароў. Сяргей Латышаў верыць: яго ідэі будуць запатрабаваныя.

ШТО ЧЫТАЦЬ?

Чароўная лямпа “Малодосці”

Іван Ждановіч

У гэтай кнізе можна знайсці і цікавую згадку пра тое, як “Караткевіч прынёс нейкі твор пра нейкага Стаха”

Заглянуць у патаемныя куткі айчынага літцэха, высветліць мінулае, лепш зразумець сучаснасць — гэта ўсё можна цяпер з лёгкасцю і прыемнасцю зрабіць, скарыстаўшы своеасаблівую чароўную лямпу. Яе сканструявалі ды змайстравалі супрацоўнікі часопіса “Малодосць” на чале з галоўным рэдактарам Святланай Дзянісавай. Выданне “Скрозь “Малодосць”. Не самая сумная кніжка пра грошы, чорны шакалад, пісьменнікаў і літаратуру” створана да 60-годдзя часопіса. І цяпер прэзентацыі выдання праходзяць у розных аўдыторыях. Адна з апошніх — на сядзібе Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

“Кніга рабілася вельмі хутка: была прыдуманая ў рэдакцыі мінулай восен-

ню ў адказ на прапанову кіраўніцтва Выдавецкага дома “Звязда” — у склад яго, як вядома, уваходзіць цяпер часопіс “Малодосць” — зрабіць святочнае выданне, — раскажала ўкладальніца кнігі Святлана Дзянісава.

— Нашу задуму падтрымалі многія таленавітыя пісьменнікі, якія таксама ішлі па жыцці “скрозь “Малодосць”. Унікальная кніга ўжо летам пабачыла свет. А ў выніку ёй аднаўляецца заснаваная ў 1988-м серыя “Бібліятэка часопіса “Малодосць”.

Кожны раздзел кнігі, кожны тэкст напісаны спецыяльна для яе. Праўда, і працяголы паседжанняў рэдакцыі 60-х гадоў там пададзены, чытаць якія гэтаксама цікава, як і размовы з мэтрамі айчынай літаратуры, разважанні ды ўспаміны тых, хто працаваў у “Малодосці” і для “Малодосці”.

Укладальніца выдання раздавала аўтаграфы пасля прэзентацыі, правяла яе з добрым густам і немалой доляй недагаворанасці: маўляў, купляйце ды чытайце! “У адным з працяголаў вы знойдзеце рэпліку: “Караткевіч прынёс нейкі твор пра нейкага Стаха”, — інтрыгавала Святлана. — Мы як быццам пераносімся на машыне часу туды, дзе “Дзікае паляванне караля Стаха” існуе толькі ў рукапісе”. Кніга, лічыць яна, хоць і створана паводле афіцыйнай прычыны, але атрымалася цікавае дамашняе чытанне для ўсіх і кожнага. Першыя чытачы заўважаюць, што гэта “незвычайна ўтульная кніга з вялікай доляй добрага гумару і з прэтанзіяй на вялікі поспех”.